

RAPORT

PODSUMOWUJĄCY

PILOTAŻOWE DZIAŁANIA

INFORMACYJNO-DORADCZE

W RAMACH PROGRAMU

CZyste Powietrze

Dotyczy realizacji **umowy NR 2020/002/NFK** pomiędzy:

Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
z siedzibą w Warszawie, ul. Konstruktorska 3a, 02-673 Warszawa

a

NDE Sp. z o.o.

z siedzibą w Krakowie, ul. Kazimierza Wielkiego 142/6, 30-082 Kraków

Kraków, marzec 2020 r.

Spis treści

1. Opis przedmiotu umowy.....	3
2. Realizacja przedmiotu umowy	3
2.1 Akcja promocyjna	3
2.2 Spotkania informacyjne	4
2.3 Przeprowadzone konsultacje	5
2.4 Formularze zgłoszeniowe.....	6
2.5 Złożenie wniosków w WFOŚiGW.....	6
3. Analiza złożonych wniosków	6
3.1 Dane ogólne	6
3.2 Wymiana źródła ciepła	8
3.3 Termomodernizacja budynków.....	11
3.4 Zadania dodatkowe – rekuperacja i odnawialne źródła energii	12
3.5 Koszty inwestycji i intensywność dofinansowania	12
4. Rekomendacje optymalizacji sposobu udziału JST w programie <i>Czyste Powietrze</i>	15
5. Podsumowanie	17

1. Opis przedmiotu umowy

Przedmiotem umowy było przeprowadzenie pilotażowych działań informacyjno-doradczych mających na celu pozyskiwanie dodatkowych wnioskodawców w ramach programu *Czyste Powietrze* na terenie gminy Wilkowice (woj. śląskie) i gminy Zabierzów (woj. małopolskie).

W ramach umowy zostały przeprowadzone akcje promocyjne w obydwu gminach, następnie dwa spotkania informacyjne w każdej z gmin, a po każdym z nich trzydniowe dyżury w urzędach gmin, podczas których zainteresowani mieszkańcy mogli skorzystać z pomocy w wypełnieniu wniosków do programu *Czyste Powietrze*. Dodatkowo dla zainteresowanych osób, które nie były w stanie przyjść na konsultacje do urzędu gminy, zostały udostępnione formularze zgłoszeniowe (na stronie internetowej gminy oraz wersje papierowe u sołtysów trzech wsi) dotyczące wizyt doradcy w domach mieszkańców.

Końcowym etapem realizacji umowy było złożenie kompletnych wniosków wraz z wymaganymi załącznikami w formie papierowej w imieniu wnioskodawców we właściwym ze względu na adres realizacji przedsięwzięcia WFOŚiGW.

2. Realizacja przedmiotu umowy

Termin realizacji umowy obejmował 60 dni od jej podpisania, czyli od 7.01.2020 r. do 7.03.2020 r., przy czym wszystkie wnioski zostały przekazane do WFOŚiGW do 4.03.2020 r.

2.1 Akcja promocyjna

Pierwszym etapem realizacji przedmiotu umowy było przeprowadzenie akcji promocyjnej w obydwu gminach.

W Zabierzowie rozkolportowanych zostało 4 300 szt. ulotek, w tym 1 700 nadanych pocztą jako druk bezadresowy, a 2 600 wysłanych przez Urząd Gminy Zabierzów pocztą do tych mieszkańców, u których gmina wykryła konieczność wymiany kotła. Na obszarze gminy rozwieszono 100 szt. plakatów.

W Wilkowicach do mieszkańców trafiło 3 000 szt. ulotek, z czego 1 000 zostało nadanych pocztą jako druk bezadresowy, a pozostała część została wysłana przez Urząd Gminy Wilkowice, a częściowo rozdana mieszkańcom m.in. przez harcerzy. Na terenie gminy rozwieszono 100 szt. plakatów.

Wszystkie materiały promocyjne zawierały informacje na temat terminów spotkań informacyjnych i dyżurów konsultacyjnych, dane kontaktowe do osób odpowiedzialnych za realizację projektu (uruchomione zostały specjalne dedykowane dla obydwu gmin numery telefonów). Zawarta była również informacja o możliwości zapisania się na wizytę domową poprzez formularz kontaktowy.

Oprócz wysyłki materiałów reklamowych, informacje o przeprowadzanym pilotażu były udostępniane na stronach internetowych i w mediach społecznościowych gmin oraz wykonawcy. Dodatkowo wykonawca uruchomił kampanię reklamową na Facebooku skierowaną do mieszkańców pilotowanych gmin (zasięg ustalany po kodzie pocztowym).

Ważnymi punktami przekazu informacji okazały się również kościoły. Księża ze wszystkich parafii na terenie pilotowanych gmin przekazali informacje na temat spotkań i dyżurów podczas ogłoszeń parafialnych na niedzielnych nabożeństwach.

2.2 Spotkania informacyjne

W obydwu gminach odbyły się po dwa spotkania informacyjne dotyczące realizacji pilotażu. Każde z nich cieszyło się olbrzymim zainteresowaniem mieszkańców (Tab.1). W Zabierzowie każdej z prelekcji wysłuchało niemal 400 osób, natomiast na spotkania na terenie gminy Wilkowice każdorazowo przyszło około 120 osób.

Data	Miejsce	Ilość uczestników
22.01.2020 r.	Urząd Gminy Zabierzów	400
28.01.2020 r.	Gminny Ośrodek Kultury w Bystrej	120
5.02.2020 r.	Urząd Gminy Zabierzów	350
10.02.2020 r.	OSP Wilkowice	120

Tab. 1 Podsumowanie spotkań informacyjnych

Spotkania prowadzone były przez przedstawicieli wykonawcy. Każdorazowo obecni byli wójtowie gmin oraz gminni ekodoradcy. Wójtowie witali mieszkańców i przedstawiali wykonawcę.

Prelekcje podzielone były na trzy części. W pierwszej z nich przedstawiono mieszkańcom problem smogu na obszarze ich zamieszkania, z analizą konkretnych danych dotyczących zanieczyszczeń powietrza zanotowanych w punktach pomiarowych na terenie gminy. Przedstawiono również skutki zdrowotne i zanieczyszczonym powietrzem. Został położony nacisk na uświadomienie mieszkańców, że udział w programie *Czyste Powietrze* może realnie wpłynąć na poprawę jakości powietrza w gminie.

Druga część prezentacji dotyczyła zasad programu *Czyste Powietrze*. Mieszkańcy poznali cel programu i okres jego działania. Dowiedzieli się, kto może być wnioskodawcą i na jaki zakres prac może być złożony wniosek. Wy tłumaczona została definicja kosztów kwalifikowanych w programie wraz z podaniem kwot na poszczególne zadania, a także przedstawiono progi intensywności dofinansowania. Skróceni przedstawiona została droga do uzyskania dotacji, terminy realizacji i sposób rozliczenia przedsięwzięć.

W ostatnim segmencie spotkania omówiona została ankieta informacyjna służąca do późniejszego wypełnienia wniosku. Wykonawca stworzył dedykowaną ankietę, która została rozdana mieszkańcom podczas spotkań informacyjnych, a także była dostępna do pobrania na stronach internetowych gmin. Zawarte były w niej wszystkie potrzebne do sporządzenia wniosku informacje, czyli dane osobowe wnioskodawcy, dane o budynku w stanie istniejącym oraz pytania o planowany zakres rzeczowy przedsięwzięć termomodernizacyjnych. Szczegółowo omówiono załączniki jakie należy dołączyć do wniosku – przede wszystkim dokumenty poświadczające dochody osób tworzących z wnioskodawcą wspólne gospodarstwo domowe.

Oprócz zasad programu *Czyste Powietrze*, podczas prezentacji zostały przedstawione informacje o uldze termomodernizacyjnej oraz możliwościach uzyskania dodatkowego wsparcia w postaci dotacji gminnych. Omówiono w jaki sposób łączyć ze sobą wszystkie te formy wsparcia.

Na zakończenie każdego ze spotkań wykonawca odpowiadał na pytania mieszkańców, dotyczące indywidualnych, często skomplikowanych przypadków.

2.3 Przeprowadzone konsultacje

Po każdym ze spotkań zaplanowane zostały trzy dni dyżurów konsultacyjnych, podczas których mieszkańcy mogli nie tylko wypełnić wnioski, ale również skorzystać z usług doradczych w zakresie wymiany źródła ogrzewania oraz termomodernizacji budynku.

W gminie Zabierzów każdorazowo na mieszkańców czekało co najmniej 5 doradców wykwalifikowanych w tematyce programu Czyste Powietrze, natomiast w Wilkowicach były to zawsze 3 osoby. Zainteresowanie było bardzo duże, mieszkańcy przybywali tłumnie do urzędów gmin. Terminarz konsultacji przedstawiono w tabeli (Tab.2)

Data	Miejsce	Czas trwania konsultacji
27.01.2020	Urząd Gminy Zabierzów	8 h
28.01.2020	Urząd Gminy Zabierzów	8 h
29.01.2020	Urząd Gminy Zabierzów	8 h
3.02.2020	Urząd Gminy Wilkowice	8 h
4.02.2020	Urząd Gminy Wilkowice	8 h
5.02.2020	Urząd Gminy Wilkowice	8 h
10.02.2020	Urząd Gminy Zabierzów	8 h
11.02.2020	Urząd Gminy Zabierzów	8 h
12.02.2020	Urząd Gminy Zabierzów	8 h
17.02.2020	Urząd Gminy Wilkowice	8 h
18.02.2020	Urząd Gminy Wilkowice	8 h
19.02.2020	Urząd Gminy Wilkowice	8 h
25.02.2020 (termin dodatkowy)	Urząd Gminy Zabierzów	8 h
27.02.2020 (termin dodatkowy)	Urząd Gminy Wilkowice	8 h

Tab. 2 Harmonogram dyżurów konsultacyjnych

Łącznie z porad ekspertów skorzystało ok. 900 osób, w tym dla 260 osób wykonawca przygotował kompletny wniosek o dofinansowanie w ramach programu Czyste Powietrze.

Zainteresowanie ze strony mieszkańców było tak duże, że z inicjatywy wykonawcy zorganizowane zostały dwa dodatkowe dni konsultacji – 25.02 w Zabierzowie i 27.02 w Wilkowicach. Oprócz tego doradcy byli dostępni dla mieszkańców w Krakowie w siedzibie wykonawcy, a na obszarze gminy Wilkowice działał dedykowany konsultant terenowy.

Podczas dyżurów zdecydowane osoby, które posiadały wypełnioną ankietę informacyjną oraz wymagane załączniki, otrzymywały kompleksową pomoc w wypełnieniu wniosku – od założenia konta na Portalu Beneficjenta po podpisanie wersji papierowej wniosku o dofinansowanie w ramach programu Czyste Powietrze. Doradcy udzielali również informacji na temat późniejszego rozliczenia inwestycji – każda z osób, dla których zostały złożone wnioski, otrzyma drogą mailową przygotowane przez wykonawcę materiały dotyczące istotnych przy realizacji

i rozliczaniu aspektów (m.in. przykład prawidłowo wypisanych dokumentów księgowych, wzór wypełnienia protokołu odbioru robót wykonawcy, spis dokumentów potrzebnych do rozliczenia poszczególnych zadań oraz instrukcję wypełnienia wniosku o płatność oraz zestawienia dowodów księgowych).

2.4 Formularze zgłoszeniowe

Dla tych mieszkańców, którzy nie byli w stanie pojawić się na spotkaniach konsultacyjnych, została stworzona możliwość spotkania się z doradcą w domu, w dogodnych godzinach (również godziny popołudniowe i weekendy). Wykonawca przygotował specjalny formularz zgłoszeniowy dostępny na stronie internetowej oraz w wersji papierowej u sołtysów wsi. Informacja o możliwości takiej wizyty została umieszczona na ulotkach i plakatach.

Formularze zostały wypełnione przez 44 osoby, z czego tylko kilka pochodziło z Wilkowic, a reszta z Zabierzowa (Tab. 3)

	Zabierzów	Wilkowice
Ilość wypełnionych formularzy	39	5
Ilość złożonych wniosków	12	0

Tab. 3 Wizyty u mieszkańców, którzy wypełnili formularze zgłoszeniowe

12 z 44 wizyt zakończyło się przygotowaniem wniosku o dofinansowanie, natomiast pozostałe osoby nie spełniały warunków programu lub po zapoznaniu się z wymogami zrezygnowały z udziału w programie.

2.5 Złożenie wniosków w WFOŚiGW

Podczas trwania umowy przygotowano i złożono łącznie 262 wnioski o dofinansowanie – 181 z gminy Zabierzów i 81 z gminy Wilkowice.

Wnioski zostały przekazane do właściwych WFOŚiGW w kilku turach, każdorazowo został spisany protokół przekazania wniosków. Ilości wniosków wraz z datami ich złożenia przedstawiono w tabeli (Tab.4)

Data złożenia	Ilość przekazanych wniosków	Oddział WFOŚiGW
7.02.2020	6	WFOŚiGW Katowice
17.02.2020	85	WFOŚiGW Kraków
28.02.2020	15	WFOŚiGW Katowice, Oddział w Bielsko-Białej
4.03.2020	60	WFOŚiGW Katowice, Oddział w Bielsko-Białej
4.03.2020	96	WFOŚiGW Kraków

Tab. 4 Podsumowanie ilości złożonych wniosków

3. Analiza złożonych wniosków

W czasie realizacji programu pilotażowego wykonawca przeprowadził analizę zakresu rzeczowego prac ujętych w złożonych wnioskach. Wyniki zobrazowano tabelarycznie oraz na wykresach.

3.1 Dane ogólne

Wykonawca przygotował łącznie 262 wnioski o dofinansowanie, z czego ponad 70% dla gminy Zabierzów, a 30% dla gminy Wilkowice (Tab.5). Rozbieżność wynika

z faktu, że Zabierzów jest dużo większą gminą – 23 miejscowości, 26 606 mieszkańców, 8 215 nieruchomości natomiast gmina Wilkowice obejmuje tylko 3 miejscowości, w których mieszka 13 303 osoby w 4 733 nieruchomościach (wg GUS Polska 2017), zatem stosunek złożonych wniosków ~2:1 jest adekwatny do wielkości tych dwóch gmin.

	Zabierzów	Wilkowice
Liczba złożonych wniosków	181	81

Tab. 5. Złożone wnioski z podziałem na gminy

Program *Czyste Powietrze* zakłada inne warunki dla budynków, które uzyskały pozwolenie na budowę przed 15.12.2002r., a inne dla budynków z pozwoleniem na budowę po tej dacie. Analizując wykres (Fig.1) można zauważyć, że prawie wszystkie budynki biorące udział w pilotażu to budynki „starsze”, sprzed 2002 r.

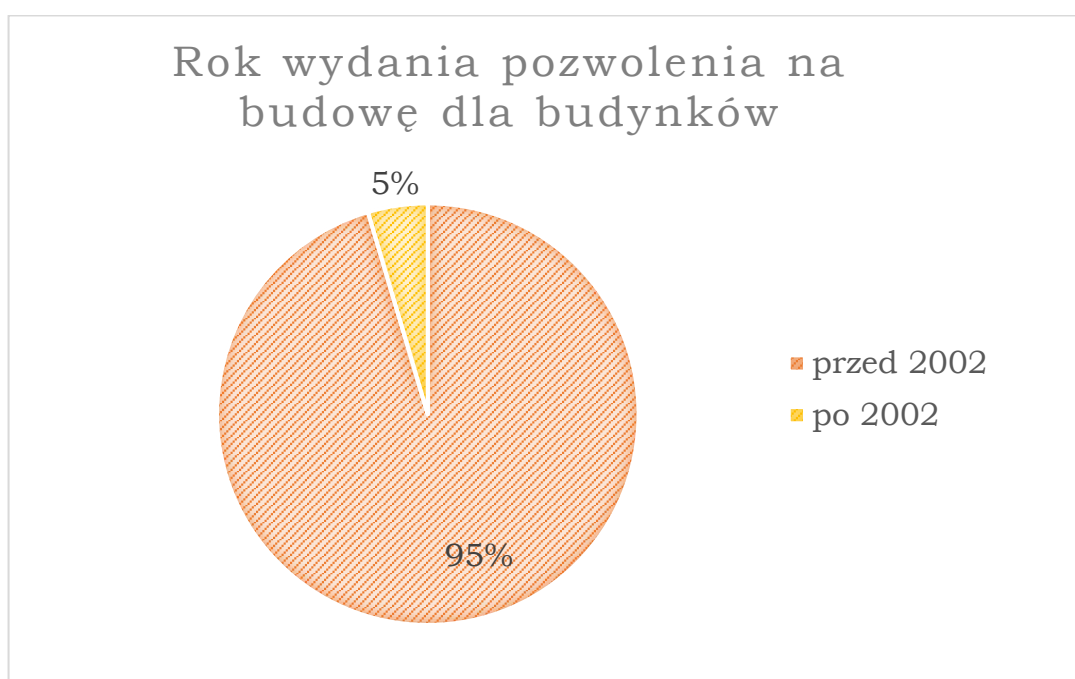
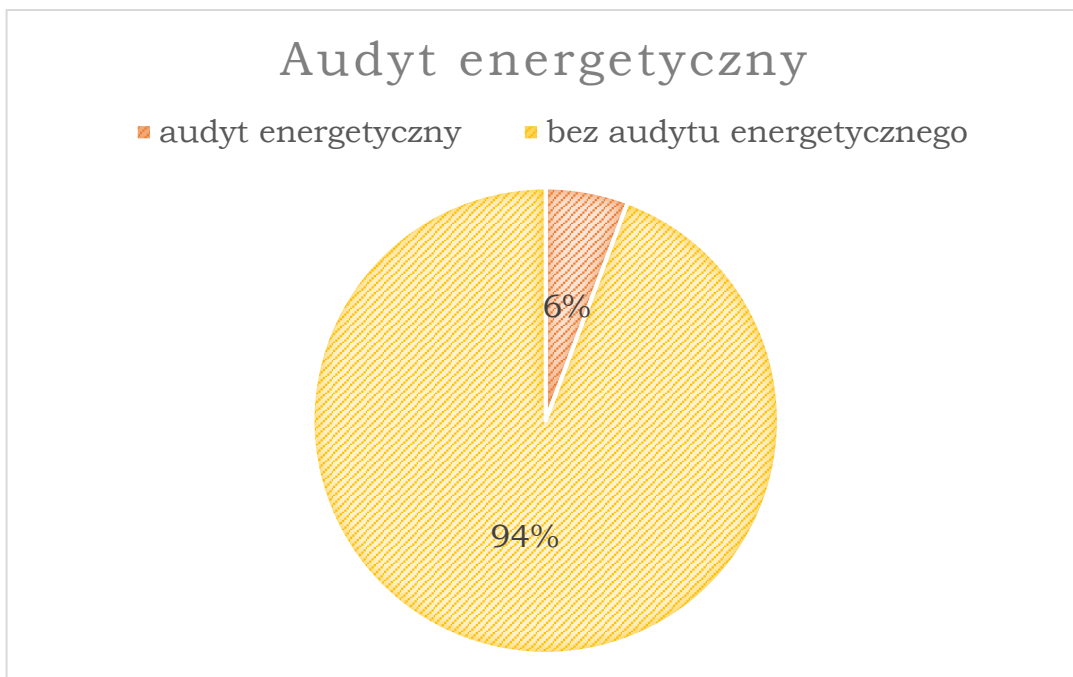

Fig. 1 Rok wydania pozwolenia na budowę dla budynków

Jedynie 5% wniosków zostało złożonych dla budynków „młodszych”, co pokazuje, że w nowym budownictwie nie ma aż tak dużego problemu z tzw. „kopciuchami”.

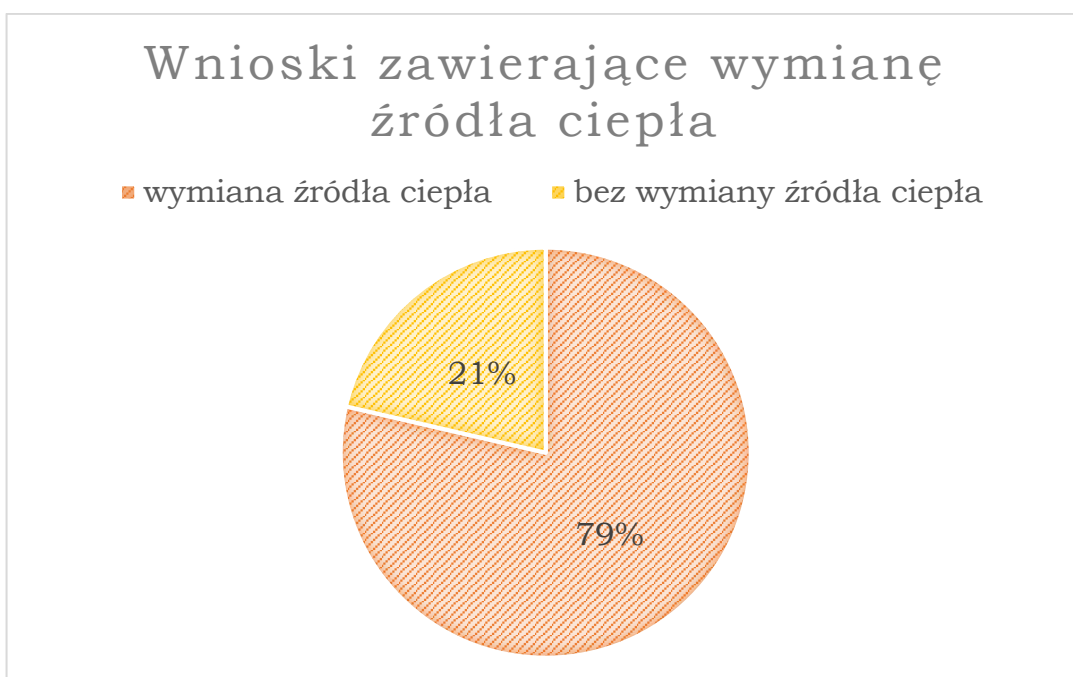
Pierwszym krokiem przed złożeniem wniosku o dofinansowanie powinno być rozpoznanie potrzeb energetycznych budynku. Pomóc w tym może wykonanie audytu energetycznego budynku, co również jest kosztem kwalifikowanym w programie. Taką usługę wykonało przed złożeniem wniosku 6% wnioskodawców (Fig. 2)

Fig. 2 Wykonanie audytu energetycznego

3.2 Wymiana źródła ciepła

Program *Czyste Powietrze* dopuszcza udzielenie dotacji na same prace termomodernizacyjne, gdy obecne źródło ciepła spełnia określone wymogi. Wykres (Fig. 3) obrazuje, jaka część wniosków dotyczyła takich przypadków. Około 1/5 to wnioskodawcy, którzy wcześniej we własnym zakresie wymienili źródło ciepła, natomiast teraz wnioskuje o wsparcie podczas termomodernizacji budynku, co jest ważnym elementem obniżającym koszty ogrzewania, które w przypadku przejścia np. z węgla na gaz w nieocieplonym budynku mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela budynku.

Fig. 3 Wnioski zawierające wymianę źródła ciepła

Mieszkańcy wymieniający źródła ciepła opalane paliwem stałym mieli do wyboru szereg rozwiązań. Wykres (Fig.4) przedstawia rozkład zainteresowania poszczególnymi typami nowych źródeł ciepła.

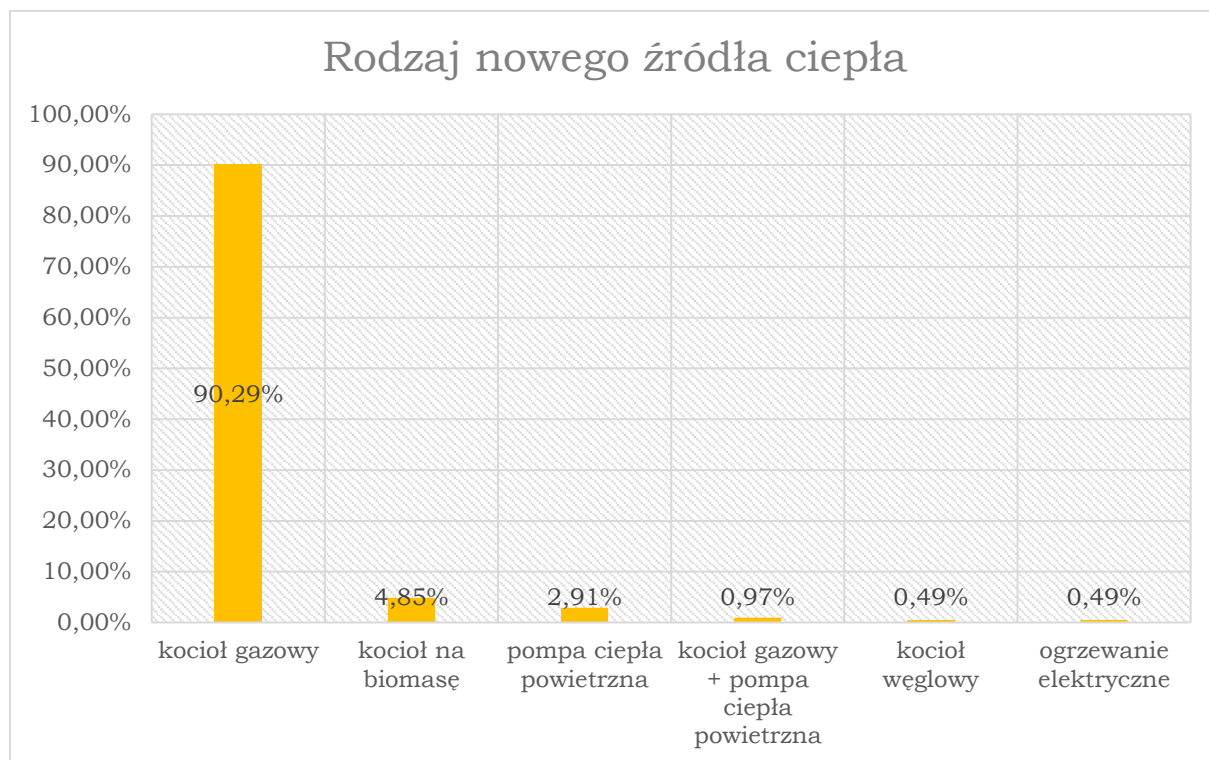

Fig. 4 Rodzaj nowego źródła ciepła

Źródła ciepła będą wymieniane w 206 budynkach, z czego ponad 90% beneficjentów jako potencjalne nowe źródło ciepła wskazało kocioł gazowy. Na kocioł na biomase zdecydowało się niecałe 5% wnioskodawców, a nowe pompy ciepła będą zainstalowane w niecałych 4% domów (w tym w 2 budynkach pompa będzie współpracować z kotłem gazowym, który jest wpisany do wniosku jako dodatkowe źródło ciepła). Wszystkie te wnioski dotyczą pomp ciepła powietrznych. O dofinansowanie kotła węglowego z certyfikatem EcoDesign wnioskuje 1 osoba (w tym przypadku nie ma możliwości podłączenia budynku do sieci gazowej). Również w jednym domu zostanie zainstalowany system ogrzewania elektrycznego, co stanowi ok. 0,5% wszystkich nowych źródeł ciepła.

W wielu przypadkach wymiana źródła ciepła łączy się z modernizacją instalacji centralnego ogrzewania i/lub ciepłej wody użytkowej. Z możliwości takiego dodatkowego wsparcia skorzystało ok. 82% wnioskodawców (Fig.5) Pokazuje to, że często przestarzałe instalacje w budynkach nie są dostosowane do nowego źródła ciepła, a więc koszt modernizacji systemu grzewczego wzrasta, z uwagi na konieczne do wykonania prace dodatkowe.

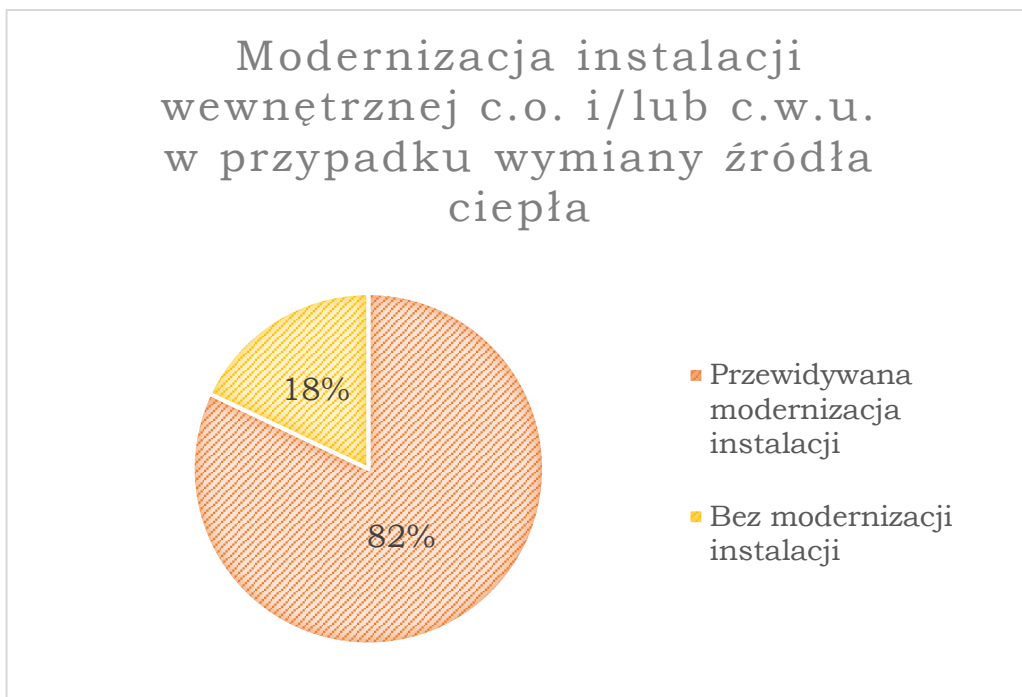

Fig. 5 Modernizacja instalacji wewnętrznej c.o. i c.w.u.

Nie zawsze konieczna jest modernizacja instalacji w pełnym zakresie. Część beneficjentów korzystała z możliwości dofinansowania jedynie zasobnika ciepłej wody użytkowej lub montażu zaworów z głowicami termostatycznymi do istniejących grzejników, bez ich wymiany. Rozkład preferencji w tym zakresie przedstawia wykres (Fig. 6)

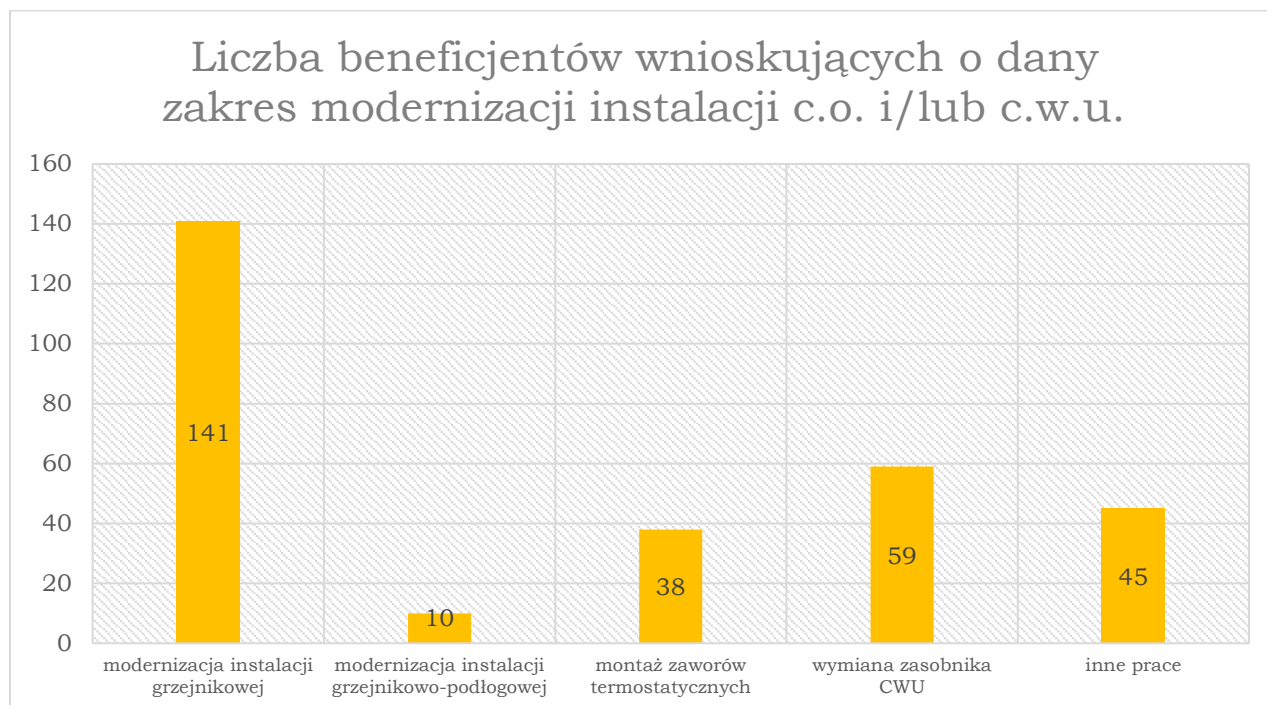

Fig. 6 Preferencje w zakresie modernizacji instalacji c.o. i/lub c.w.u.

3.3 Termomodernizacja budynków

Dużym zainteresowaniem wnioskodawców cieszyło się dofinansowanie do prac termomodernizacyjnych w budynku. 2/3 beneficjentów zadeklarowało wykonanie co najmniej jednego zadania termomodernizacyjnego w budynku, czyli ocieplenie przegród budowlanych lub wymianę stolarki (Fig. 7)

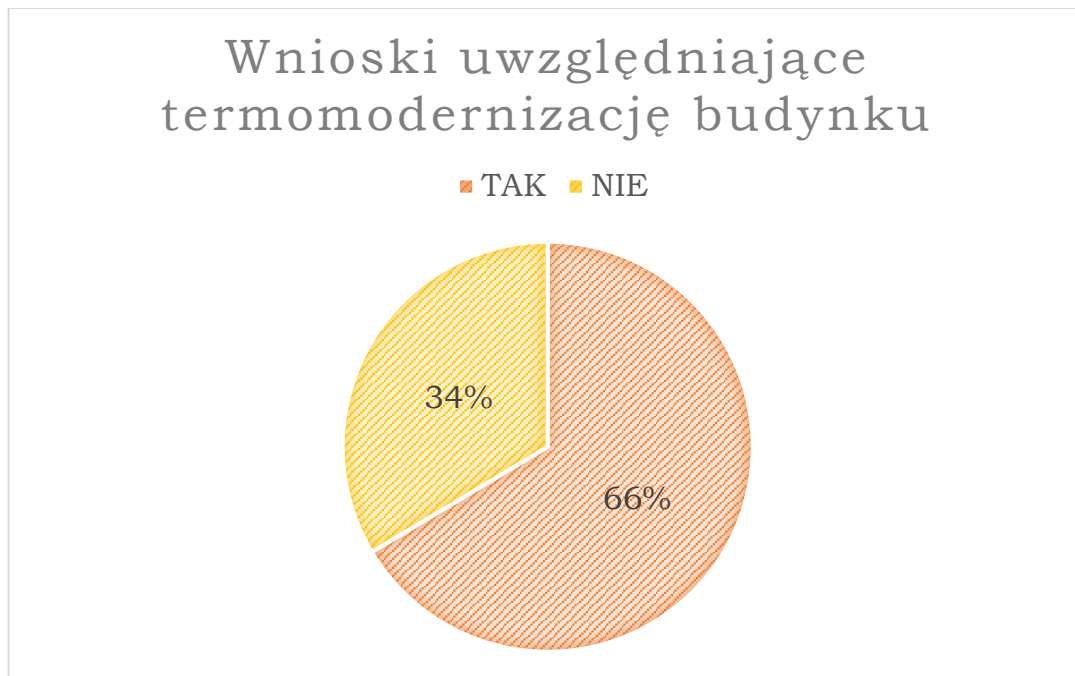

Fig. 7 Wnioski uwzględniające termomodernizację budynków

Łączna ilość wniosków z planowanymi pracami termomodernizacyjnymi to 174.

Wykres (Fig.8) pokazuje na ocieplenie jakich przegród zdecydowali się wnioskodawcy.

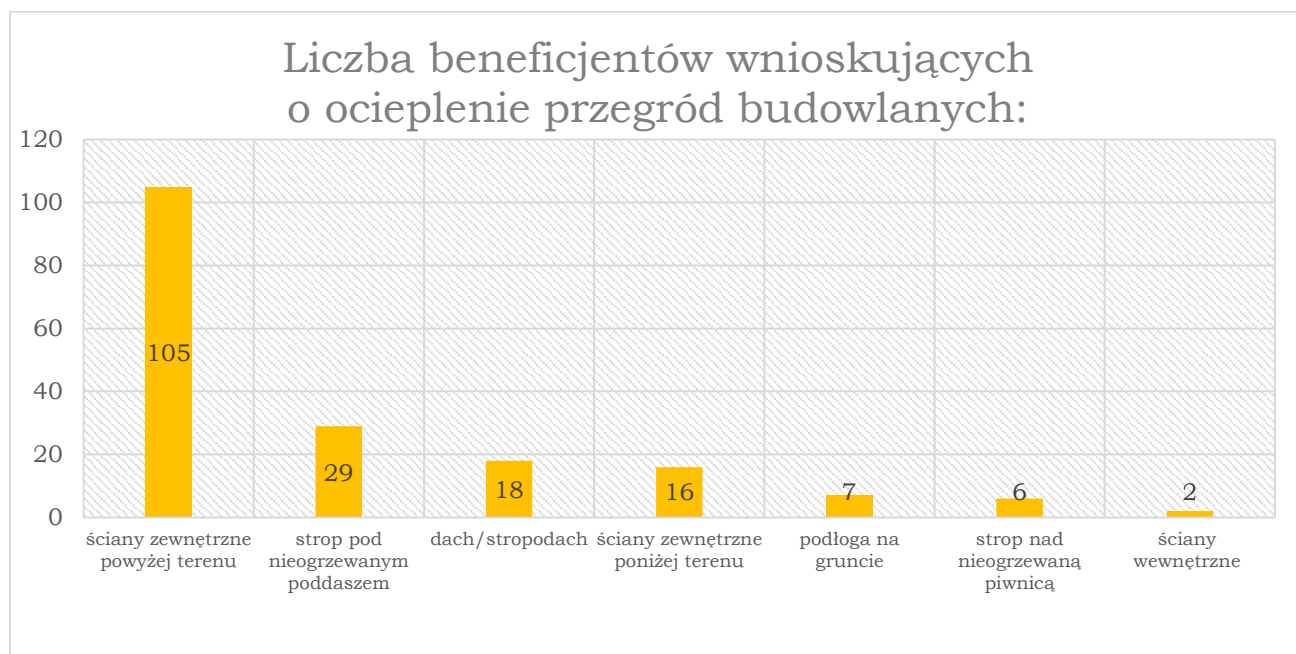

Fig. 8 Liczba beneficjentów wnioskujących o ocieplenie poszczególnych przegród budowlanych

Najwięcej osób było zainteresowanych ociepleniem ścian zewnętrznych budynku – 60% wniosków z termomodernizacją dotyczyło właśnie termomodernizacji ścian. Spora grupa beneficjentów dociepli strop do nieogrzewanego poddasza lub dach, a także zaizoluje ściany zewnętrzne poniżej terenu. Tylko kilka osób zdecydowało się na ocieplenie podłogi na gruncie (7 wniosków), stropu nad nieogrzewaną piwnicą (6 wniosków) oraz ścian wewnętrznych między pomieszczeniami ogrzewanymi a nieogrzewanymi (2 wnioski).

Duża grupa beneficjentów zadeklarowała również wymianę stolarki drzwiowej i/lub okiennej (Fig. 9). Okna wymieni prawie połowa osób planujących termomodernizację, a drzwi zewnętrzne ponad 40%. Nieco ponad 6% wnioskodawców zdecydowało się na wymianę bramy garażowej.

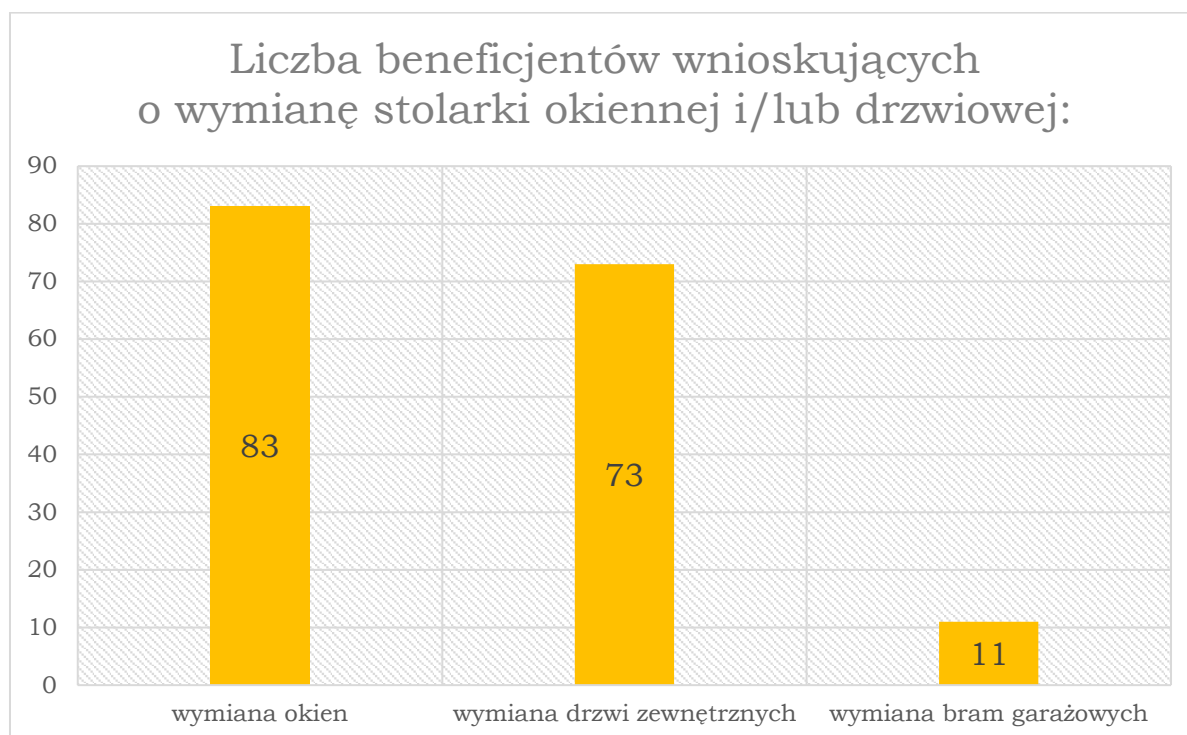

Fig. 9 Liczba beneficjentów wnioskujących o wymianę stolarki okiennej i/lub drzwiowej

3.4 Zadania dodatkowe – rekuperacja i odnawialne źródła energii

Program Czyste Powietrze oferuje również dotację na wykonanie modernizacji instalacji wentylacji z grawitacyjnej na mechaniczną oraz zakup rekuperatora do odzysku ciepła. Takie rozwiązanie zostało określone w 5 wnioskach, co stanowi niecałe 2% wszystkich złożonych.

Niestety nikłym zainteresowaniem cieszyło się dofinansowanie w formie pożyczki na odnawialne źródła energii (kolektory słoneczne i panele fotowoltaiczne). Tylko jedna osoba złożyła wniosek o pożyczkę na fotowoltaikę.

3.5 Koszty inwestycji i intensywność dofinansowania

Wymiana źródła ogrzewania oraz przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych w budynku to duży wydatek dla domowego budżetu. Wykres (Fig. 10) pokazuje na jakie sumy opiewały całkowite koszty inwestycji ujęte we wnioskach.

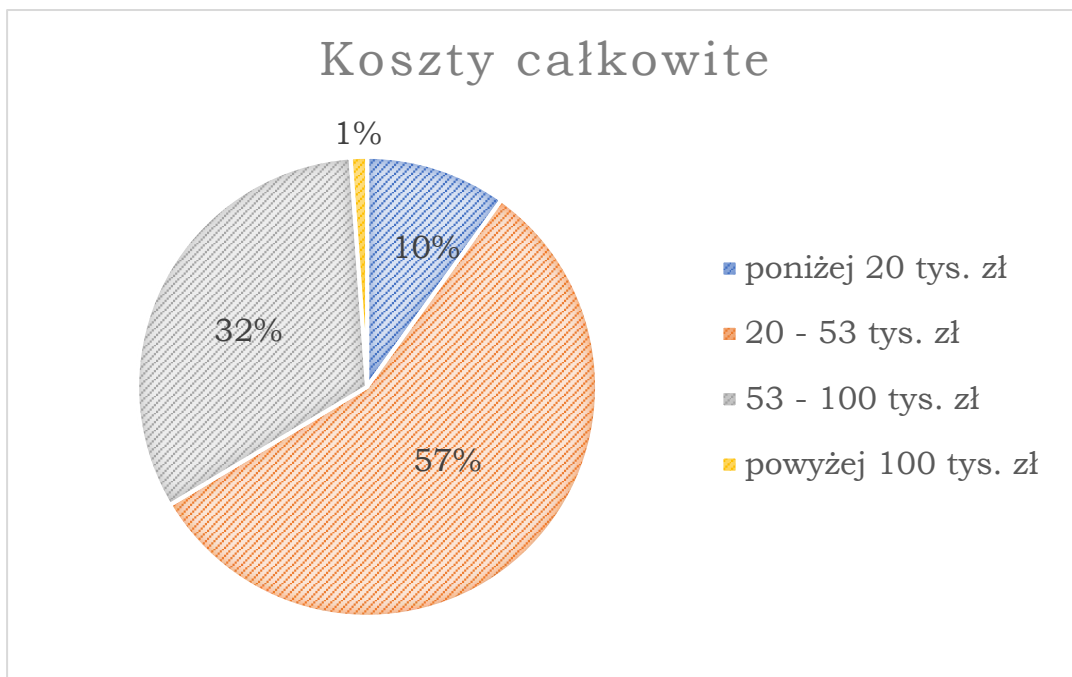

Fig. 10 Koszty całkowite inwestycji

Tylko 10% wniosków zawiera kwoty do 20 000 zł, co pokazuje, że modernizacja budynku to zazwyczaj koszt o wiele większy. Ponad połowa wniosków to koszty całkowite między 20 000 a 53 000 zł, a 1/3 – do 100 000 zł. W skrajnych przypadkach do wniosku zostały wpisane koszty całkowite przekraczające 100 000 zł.

Intensywność dofinansowania zależna jest od dochodów w gospodarstwie domowym wnioskodawcy. Na wykresie (Fig. 11) pokazano jaki procentowy zwrot poniesionych kosztów otrzymają beneficjenci, natomiast tabela (Tab.6) przedstawia dokładny rozkład ilościowy.

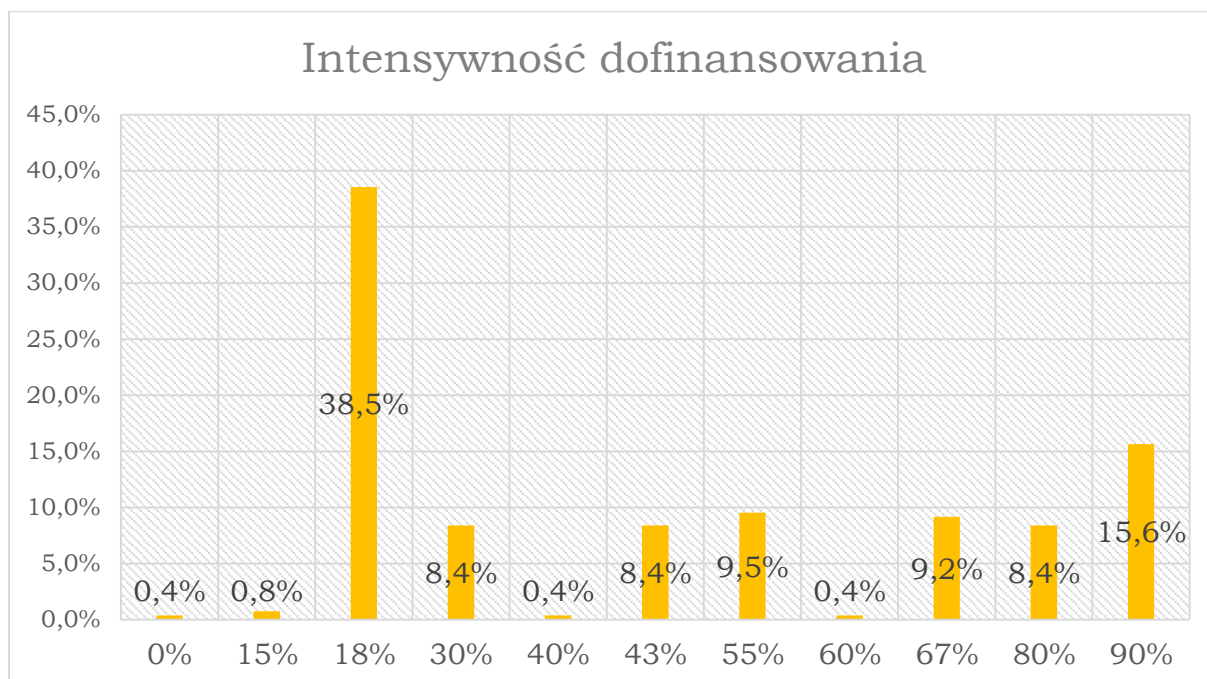

Fig. 11 Intensywność dofinansowania

Intensywność dofinansowania	Średni miesięczny dochód na członka gospodarstwa domowego	Ilość beneficjentów
0%	> 1600 zł i roczny dochód wnioskodawcy > 125 528 zł	1
15%	> 1600 zł i roczny dochód wnioskodawcy 85 528 zł – 125 528 zł	2
18%	> 1600 zł i roczny dochód wnioskodawcy < 85 528 zł	101
30%	1401 – 1600 zł lub > 1600 zł (dochód nieopodatkowany)	22
40%	1401 – 1600 zł (dochód nieopodatkowany)	1
43%	1201 – 1400 zł	22
50%	1201 – 1400 zł (dochód nieopodatkowany)	0
55%	1001 – 1200 zł	25
60%	1001 – 1200 zł (dochód nieopodatkowany)	1
67%	801 – 1000 zł	24
70%	801 – 1000 zł (dochód nieopodatkowany)	0
80%	601 – 800 zł	22
90%	< 600 zł	41

Tab. 6 Intensywność dofinansowania

Najliczniejszą grupę stanowią wnioskodawcy, u których średni dochód netto przekracza 1600 zł/os./m-c, natomiast roczny dochód do opodatkowania wnioskodawcy to mniej niż 85 528 zł. Takie osoby mogą liczyć na 18% zwrotu kosztów kwalifikowanych. Dwa ze złożonych wniosków dotyczyły beneficjentów z 15% dotacji. Został też złożony jeden wniosek dotyczący samej pożyczki (0% dotacji).

W pozostałych przedziałach rozkład wygląda równomiernie – oprócz progów 40%, 50%, 60%, które dotyczą wnioskodawców, którzy nie osiągają dochodów opodatkowanych podatkiem dochodowym – jest to nieliczna grupa.

Znaczącą część stanowią osoby ze skrajnie niskim dochodem (poniżej 600 zł/os./m-c), które otrzymają zwrot 90% kosztów kwalifikowanych.

Z 262 złożonych wniosków, tylko 3 beneficjentów było zainteresowanych pożyczką z WFOŚiGW. Rozkład procentowy przedstawiono na wykresie (Fig 12).

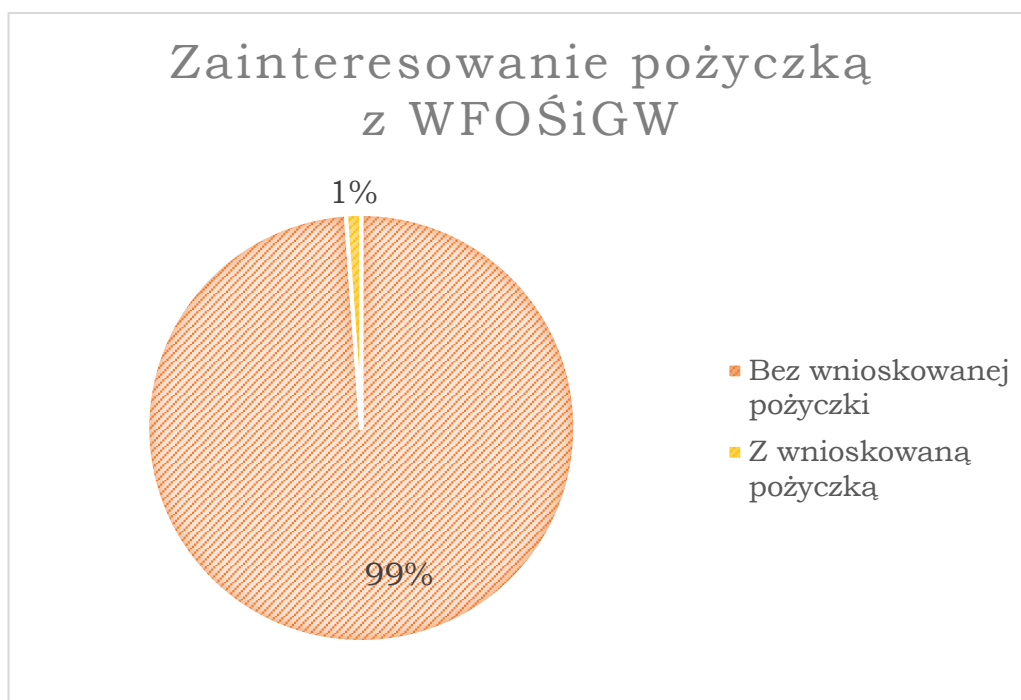

Fig. 12 Zainteresowanie pożyczką z WFOŚiGW

4. Rekomendacje optymalizacji sposobu udziału JST w programie *Czyste Powietrze*

Od 29 lipca 2019 roku program *Czyste Powietrze* uległ zmianom, m.in. w zakresie umożliwienia gminom udziału w procesie wdrażania programu. 424 gminy w całej Polsce zawarły wtedy porozumienia z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, na podstawie których mogą przyjmować wnioski o dofinansowanie i dokonywać ich wstępnej weryfikacji. Żadna z gmin biorących udział w programie pilotażowym nie podpisała takiego porozumienia.

Jednostki Samorządu Terytorialnego mają łatwiejszy dostęp do kontaktu z potencjalnymi beneficjentami programu *Czyste Powietrze*, niż wojewódzkie fundusze. Mieszkańcy o wiele chętniej będą szukać pomocy w urzędach gmin, niż w odległej siedzibie WFOŚiGW, dlatego tak ważne jest, by zoptymalizować udział JST w programie. W gminach partnerskich powinny zostać utworzone *punkty obsługi mieszkańca* dedykowane wyłącznie obsłudze programu *Czyste Powietrze*. W Urzędzie Gminy Zabierzów działa obecnie taki punkt, jest on jednak ukierunkowany na wewnętrzne dotacje gminne – jest to rozwiązanie, które doskonale przyjęło się w gminie.

Gminy powinny uruchomić wszelkie możliwe kanały kontaktu z mieszkańcami, aby dotrzeć do nich z informacją o możliwości dofinansowania. Należy zaangażować w akcję tzw. liderów opinii (m. in. burmistrzów, wójtów, pracowników urzędu gminy, sołtysów wsi, radnych, księży) gdyż są to osoby z reguły posiadające duży autorytet wśród lokalnej społeczności i mogą mieć wpływ na budowanie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców. Ważnym punktem przekazu informacji są również szkoły – nauczyciele poprzez pogadanki ekologiczne skierowane do dzieci mogliby dotrzeć z przekazem do ich rodziców.

Dobrze zorganizowana dystrybucja materiałów promocyjnych może być kluczem do sukcesu akcji. Z odpowiednim wyprzedzeniem należy przygotować spójne graficznie ulotki i plakaty oraz zadbać o możliwość ogłoszeń słownych (np. podczas ogłoszeń duszpasterskich czy różnego rodzaju spotkań gminnych). Materiały reklamowe powinny zawierać podstawowe informacje na temat akcji przeprowadzanej w gminie, dane kontaktowe do osób odpowiedzialnych za jej realizację oraz ewentualnie informację o regulacjach prawa lokalnego w sprawie źródeł ciepła (np. w gminie Wilkowice na ulotkach zawarty był zwrot „Zostały tylko 2 lata na wymianę pieca!”, w odniesieniu do uchwały antysmogowej województwa śląskiego). Ważnym kanałem przekazu są strony internetowe oraz media społecznościowe – wiele osób informacje czerpie m.in. z Facebook’a, dlatego nie można zapomnieć o informowaniu mieszkańców poprzez social media.

Jeśli chodzi o realizację zadania, przede wszystkim należy położyć nacisk na odpowiednie przygotowanie merytoryczne osób, które z ramienia gminy będą brać udział we wdrażaniu programu. Regulamin programu Czyste Powietrze jest obszerny i skomplikowany, z uwagi na rozległość zagadnień, których dotyczy program. Podstawą musi być więc odpowiednie przeszkolenie urzędników, które powinno być zakończone testem wiedzy na temat programu.

Sama wiedza teoretyczna może jednak nie wystarczyć, liczy się również doświadczenie w pracy z programem, dlatego dobrym rozwiązaniem mogłoby być zatrudnienie przez gminy (lub NFOŚiGW/WFOŚiGW) zewnętrznego operatora (*Ambasadora Czystego Powietrza*), doświadczonego w tematyce przygotowywania wniosków o dofinansowanie i posiadającego odpowiednią wiedzą techniczną odnośnie tematyki termomodernizacji. Taki operator mógłby również przyrządzać szkolenia z zakresu tematyki programu – zarówno dla urzędników, jak i spotkania informacyjne dla mieszkańców.

Wdrażanie programu w gminach powinno odbywać się na podobnych zasadach jak podczas przeprowadzanego pilotażu w Zabierzowie i Wilkowicach. Gmina powinna mieć osoby wyznaczone do obsługi programu, które w określonych terminach (np. jeden czy dwa dni w tygodniu w stałych godzinach) będą przyjmować potencjalnych beneficjentów programu w punktach obsługi. Ważnym czynnikiem powinny być też wizyty terenowe w domach mieszkańców, którzy nie są w stanie zjawić się w urzędzie gminy (osoby starsze, schorowane) – na wzór wizyt z formularza kontaktowego uruchomionego na czas trwania programu pilotażowego w Zabierzowie i Wilkowicach.

Ważnym zagadnieniem jest również funkcja doradcza, którą powinna pełnić gmina i/lub ambasador, czyli pomoc nie tylko w zakresie samego wypełnienia wniosku, ale również analiza możliwych rozwiązań termomodernizacyjnych, dobranie optymalnych dla budynku możliwości, a także proekologiczna edukacja mieszkańców. Osoby odpowiedzialne za wdrażanie programu powinny więc mieć odpowiednią wiedzę techniczną.

Mieszkaniec powinien mieć możliwość kompleksowego załatwienia sprawy w jednym miejscu (tzw. *Okno Czystego Powietrza*), od rozpoznania potrzeb budynku, po wypełnienie i złożenie wniosku, aż do rozliczenia inwestycji, które również jest skomplikowaną czynnością, zatem w *punkcie obsługi mieszkańca* powinna być też możliwość złożenia wniosku o płatność po wykonaniu prac termomodernizacyjnych. Do wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej trafiają obecnie

ogromne ilości niepoprawnie przygotowanych wniosków o płatność, więc możliwość uzyskania pomocy z dokumentacją w gminie i wstępna weryfikacja na tym etapie byłaby rozwiązaniem odciążającym WFOŚiGW.

Należy też zwrócić uwagę na odpowiednią komunikację na linii gmina – WFOŚiGW. W wojewódzkich funduszach powinny być wyznaczone konkretne osoby, do kontaktu z *punktami obsługi mieszkańca* w gminach. Umożliwi to szybką weryfikację w problematycznych przypadkach, gdzie gmina będzie mogła uzyskać odpowiedź od bardziej doświadczonych i decyzyjnych pracowników WFOŚiGW.

Podczas przeprowadzania pilotażu wykonawca odnotował, że duża część mieszkańców nie słyszała wcześniej o programie *Czyste Powietrze*, a inni nie składali wniosku, ponieważ samodzielnie nie byli w stanie przebrnąć przez proces aplikowania. Trzeba więc położyć nacisk na odpowiednie informowanie mieszkańców o możliwości skorzystania z pomocy przedstawicieli gminy. Na stronach internetowych gmin powinny znajdować się obszerne informacje na temat zasad programu (mieszkańcy na pewno łatwiej trafią na stronę gminy, niż WFOŚiGW). Powinny być stworzone ankiety informacyjne, na wzór ankiet przygotowanych na potrzeby pilotażu – forma papierowa jest zdecydowanie bardziej przystępna niż interaktywny formularz wniosku, mimo że zawierają kompatybilne informacje i pytania. Ankiety powinny być dostępne do pobrania ze strony internetowej gminy oraz wersje papierowe w urzędach gmin.

Promocja programu powinna być ukierunkowana na tych mieszkańców, którzy w domach posiadają tzw. kopciuchy. Wykonanie wcześniejszej inwentaryzacji gminy pod względem źródeł ciepła pozwoliłoby trafić do odpowiedniej grupy docelowej. Takie rozwiązanie świetnie sprawdziło się w gminie Zabierzów, która miała wcześniej przeprowadzoną inwentaryzację i dzięki temu informacja o prowadzonym pilotażu trafiła do najbardziej zainteresowanych osób.

5. Podsumowanie

W obydwu gminach, w których przeprowadzone zostały pilotażowe działania informacyjno-doradcze dotyczące programu *Czyste Powietrze*, projekt zakończył się dużym sukcesem. W ciągu 60 dni trwania umowy zostało przygotowanych więcej wniosków, niż mieszkańcy gmin Zabierzów i Wilkowice złożyli samodzielnie w ciągu 1,5 roku trwania programu *Czyste Powietrze*.

Ważnym czynnikiem były też działania doradcze i uświadamianie ekologiczne mieszkańców. Zostały przeprowadzone setki rozmów z mieszkańcami, którzy zostali ukierunkowani na właściwy sposób walki ze smogiem w swojej gminnej społeczności. Wiele osób, które mimo, że nie skorzystały z pomocy przy wypełnieniu wniosku, jest teraz bogatszych w wiedzę o narzędzia i możliwości pomocy w zakresie wymiany systemu ogrzewania i termomodernizacji budynku.

Spis rysunków

Fig. 1 Rok wydania pozwolenia na budowę dla budynków.....	7
Fig. 2 Wykonanie audytu energetycznego.....	8
Fig. 3 Wnioski zawierające wymianę źródła ciepła.....	8
Fig. 4 Rodzaj nowego źródła ciepła.....	9
Fig. 5 Modernizacja instalacji wewnętrznej c.o. i c.w.u.....	10
Fig. 6 Preferencje w zakresie modernizacji instalacji c.o. i/lub c.w.u.....	10
Fig. 7 Wnioski uwzględniające termomodernizację budynków.....	11
Fig. 8 Liczba beneficjentów wnioskujących o ocieplenie poszczególnych przegród budowlanych.....	11
Fig. 9 Liczba beneficjentów wnioskujących o wymianę stolarki okiennej i/lub drzwiowej.....	12
Fig. 10 Koszty całkowite inwestycji.....	13
Fig. 11 Intensywność dofinansowania.....	13
Fig. 12 Zainteresowanie pożyczką z WFOŚiGW.....	15

Spis tabel

Tab. 1 Podsumowanie spotkań informacyjnych.....	4
Tab. 2 Harmonogram dyżurów konsultacyjnych.....	5
Tab. 3 Wizyty u mieszkańców, którzy wypełnili formularze zgłoszeniowe.....	6
Tab. 4 Podsumowanie ilości złożonych wniosków.....	6
Tab. 5. Złożone wnioski z podziałem na gminy.....	7